Ogólnopolska Doktorancka Konferencja Naukowa

„*Koniec belle époque w błotnistych okopach.* W stulecie wybuchu I wojny światowej 1914-2014"

Patroni Konferencji

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Organizatorzy

Komitet Organizacyjny Konferencji

Instytut Historii UAM

Centrum Kultury Zamek

PRELEKCJE ZAPROSZONYCH GOŚCI

czwartek, 16 października 2014

10:15
Wystąpienie gościa honorowego prof. dr hab. **Lecha Trzeciakowskiego** (Zakład Historii Polski XIX i XX wieku, Instytut Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Nasza poznańska la belle époque

10:45
Wystąpienie gościa specjalnego mgr **Janusza Pazdera**
(historyk sztuki, prezes poznańskiego oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki)

Zamek Cesarski w latach I wojny światowej

16:15
Wystąpienie gościa prof. UAM dr hab. **Aleksandry Kosickiej-Pajewskiej** (Pracownia Historii Kultury, Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prezes Fundacji im. Janusza Pajewskiego)

piątek, 17 października 2014

13:00
Wystąpienie konsula honorowego Republiki Francuskiej prof. dr hab. **Tomasza Schramma** (kierownik Zakładu Historii Powszechnej XIX i XX wieku, Instytut Historii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

REFERATY PRELEGENTÓW

czwartek, 16 października 2014

Część pierwsza: **Życie codzienne w trakcie I wojny światowej**

11:15
mgr **Alina Kucharska** (Wydział Historyczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

"Rodzinom, których żywicieli zaciągnięto na wojnę..." – społeczne formy pomocy rodzinom walczących na frontach Wielkiej Wojny żołnierzy w świetle prasy poznańskiej
"Families, which hosts dragged to war..." – social forms of assistance to families of soldiers fighting on the fronts of the Great War in the light of the local press

Założeniem niniejszego wystąpienia jest przedstawienie sytuacji polskich rodzin, zamieszkujących Poznań, których członkowie, mężowie, synowie, bracia, często jedyni żywiciele pozostałych w domu, powołani zostali w szeregi wojska niemieckiego na początku I wojny światowej, a konkretnie jednego aspektu, jaki wówczas zaistniał w społeczeństwie poznańskim. Chodzi tutaj o wsparcie materialne i niematerialne, świadczone nie tylko przez władze krajowe i lokalne, ale przede wszystkim przez współobywateli potrzebującym rodzinom.
Źródłem pozwalającym choć w części odtworzyć obraz ówczesnego społeczeństwa Poznania u progu Wielkiej Wojny jest lokalna polska prasa i licznie w niej zamieszczane artykuły, notatki i nekrologi, związane z poruszanym problemem. Na ich podstawie ukazana zostanie różnorodna pomoc jaka kierowana była do rodziców, żon i dzieci walczących żołnierzy, przez członków poznańskiego społeczeństwa kupców, rzemieślników, przemysłowców, ziemian, kapłanów oraz kobiety, skupionych w towarzystwach bądź działających indywidualnie. Oferowali nie tylko wsparcie materialne, finansowe, ale i różnego rodzaju

usługi, m.in. pomoc przy adresowaniu i wysyłce listów i paczek do krewnych przebywających na frontach. Nie zapominano przy tym o najmłodszych dopomagając matkom w opiece nad dziećmi, czy też organizując dla nich gwiazdkę z podarkami. Kościół również nie pozostał obojętnym. Sam arcybiskup przekazał znaczną sumę pieniędzy na potrzebujące rodziny żołnierzy. Wsparciem duchowym były msze żałobne za poległych i zmarłych wyniku ran czy chorób żołnierzy, zamawiane przez rodziny i towarzystwa, a także odprawiane z rozporządzenia arcybiskupa. Mieszkańcy Poznania starali się w miarę swoich możliwości sprostać wyzwaniom trudnych czasów. Byli oparciem nie tylko dla rodzin żołnierzy, ale i dla samych wojaków czy rodaków z Królestwa Polskiego, dla których z czasem również zainicjowano zbiórki funduszy.

11:35
mgr **Łukasz Faszcza** (Instytut Historii i Nauk Politycznych, Uniwersytet w Białymstoku)

Małe Ofiary Wielkiej Wojny. Dzieci Królestwa Polskiego na tle dziejowego konfliktu
Small Victims of the Great War. Children of the Polish Kingdom at the historical background of the conflict

I wojna światowa, o której Erich von Ludendorff powiedział, iż była wojną totalną, dotknęła w różny sposób miliony ludzi w całej Europie. Nie byli to tylko żołnierze walczący na frontach Wielkiej Wojny ale także ludność cywilna, która na swój sposób ponosiła ciężar toczących się walk. Konflikt swoim zasięgiem objął niemalże wszystkie grupy społeczne, także nikt nie był w stanie stać obok dziejących się w Europie wydarzeń. Będące w centrum walk Królestwo Polskie wraz z jego mieszkańcami, doświadczyło praktycznie wszystkich konsekwencji wojennego czasu. Nie ma też wątpliwości, iż kwestia ta dotyczyła także najmłodszych mieszkańców ziem polskich. Mimo to sam okres wojny, na pewno nie wygenerował wielu problemów dotyczących dzieci oraz opieki nad nimi. Konflikt doprowadził

jednak do ich natężenia. Prostytucja wśród nastoletnich dziewczynek, fatalne warunki bytowe w robotniczych dzielnicach miast, wysoka śmiertelność wśród niemowląt, sprawiały, iż program kompleksowej opieki medyczno-wychowawczej nad dzieckiem stawał się potrzebą najwyższej wagi. Paradoksalnie wybuch wojny dał ku temu możliwość, gdyż wcześniejsze inicjatywy realizowane przez szereg działaczy społecznych, zazwyczaj dotyczyły konkretnego miejsca, w postaci miasta lub nawet dzielnicy. Dopiero utworzenie Centralnego Komitetu Obywatelskiego we wrześniu 1914 r. zmieniło te sytuację, ponieważ organizacja ta objęła swoim zasięgiem całość ziem Królestwa Polskiego, gdzie swobodnie mogła realizować m.in. idę pomocy dzieciom. Jednak nie było pisane tej instytucji stworzyć programu opieki nad najmniejszymi mieszkańcami ziem polskich. Centralny Komitet Obywatelski został bowiem we wrześniu 1915 r. rozwiązany przez niemieckie władze okupacyjne. Inicjatywa wróciła w momencie powstania Rady Głównej Opiekuńczej (organizacja utworzona tuż po zlikwidowaniu CKO), która zajęła się kompleksowym programem opiekuńczo-wychowawczo-medycznym, realizowanym na rzecz dzieci. W realizację podjętej inicjatywy szczególne zasługi położył dr Władysław Szenajch.

11:55

mgr **Marcin Markowski** (Instytut Historii Sztuki, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)

Szata graficzna pieniędzy papierowych emitowanych na terenach okupowanych przez wojska niemieckie podczas I wojny światowej

Graphic design of paper money issued on the territories occupied by the German army during World War I

W sierpniu 1914 r. wybuchła I wojna światowa. Pod koniec roku ziemie Królestwa Polskiego znalazły się pod panowaniem państw centralnych. Ofensywa wojskowa przeprowadzona na

początku 1915 r. pozwoliła opanować wojskom niemieckim zachodnie tereny Imperium Rosyjskiego po rzeki: Dniestr i Dźwinę.
Na okupowanym obszarze utworzono administrację wojskową z siedzibą w Kownie. W 1916 r. zostało wydane rozporządzenie, na mocy którego Bank Wschodni Handlu i Rzemiosła w Poznaniu, a bezpośrednio zaś Wschodnia Kasa Pożyczkowa, stał się instytucją emitującą dzielonego na 100 fenigów rubla. Pieniądze papierowe noszące miano „wykaz kasy pożyczkowej" miały napisy w językach: niemieckim, litewskim, łotewskim i polskim. Po usamodzielnieniu się Wschodniej Kasy Pożyczkowej w 1918 r. emitowano dalszą serię „wykazów" w walucie markowej. W szacie graficznej niższych nominałów została umieszczona jedynie dekoracja ornamentalna. Dopiero na najwyższym nominale w walucie rublowej i dwóch najwyższych w walucie markowej zostały wkomponowane mitologiczne postacie.
Na okupowanych terenach części ziem Królestwa Polskiego Niemcy utworzyli odrębną jednostkę administracyjno-polityczną – Generalne Gubernatorstwo Warszawskie. W grudniu 1916 r. powołali do życia Polską Krajową Kasę Pożyczkową, która była emitentem dzielonej na 100 fenigów marki polskiej. Na awersie każdego z banknotów został wkomponowany Orzeł Biały na intensywnym czerwonym tle. Natomiast na rewersach znalazły się popiersia, które poprzez zespół atrybutów można utożsamiać z antycznymi bóstwami.
W 1917 r. rozpoczęła się okupacja części Królestwa Rumunii przez wojska niemieckie. Wówczas do obiegu wprowadzono tam nowe wzory pieniędzy papierowych. Ich szata graficzna jest zbliżona do tej z marek polskich emitowanych w Generalnym Gubernatorstwie. W obydwu emisjach widać wyraźne podobieństwo w kompozycji giloszy, układzie graficznym, jak również w użyciu kilku identycznych popiersi bóstw zdobiących banknoty.

Część druga: **Literacki obraz Wielkiej Wojny**

13:00
mgr **Aleksandra Kiełczykowska** (Zakład Literatury i Kultury Drugiej Połowy XIX wieku, Instytut Literatury Polskiej, Wydział Polonistyki, Uniwersytet Warszawski)

Sanatorium w cieniu Wielkiej Wojny. "Choucas" Zofii Nałkowskiej"
Sanatorium in the Shade of Great War. Zofia Nałkowska's Choucas

Specyficznie polskie doświadczenie I wojny światowej w pewnym sensie zamknęło przed nami możliwość kontaktu z przeżyciem na skalę europejską. Odzyskanie niepodległości skutecznie stłumiło długie dni i tygodnie spędzone w okopach, okrucieństwo nowoczesnych metod zabijania, konflikty międzypaństwowe i społeczne. „Radość z odzyskanego śmietnika" miała przynajmniej na jakiś czas przesłonić żniwo Wielkiej Wojny. Powieść *Choucas* autorstwa Zofii Nałkowskiej, powieść – jak wskazuje sama autorka – internacjonalna, jest niezwykłym świadectwem miesięcy tużpowojennych widzianych z perspektywy polskiej, choć niezwiązanej z Polską. Przestrzeń górskiego sanatorium pozwala zachować dystans wobec tego, co dzieje się w dolinach, choć jednocześnie ogniskuje, niczym soczewka, wszystkie źródła europejskich konfliktów.

13:20
mgr **Joanna Roś** (Interdyscyplinarne Humanistyczne Studia Doktoranckie, Uniwersytet Warszawski)

I wojna światowa a trauma anonimowości – "przypomnienie" "Pierwszego człowieka" Alberta Camusa
First World War and the trauma of the anonymity – "The first man" by Albert Camus

---

W swoim wystąpieniu przede wszystkim chcę przypomnieć powieść Alberta Camusa *Pierwszy człowiek* – którą zwykło traktować się jako autobiograficzną – jako utwór traktujący o I wojnie światowej. Zamierzam prześledzić obecny w niej wątek wojenny, potraktowany jako kontekst, na bazie którego Camus zaprezentował zjawisko anonimowości, dotykające jednostki – zarówno na tle stosunków rodzinnych, jak i na tle wydarzeń dziejowych.
Pragnę, opierając się na opracowaniach naukowych, dotyczących *Pierwszego człowieka*, skupić się na zagadnieniu, w jaki sposób ich autorzy dowodzili, jak I wojna światowa, w której sam bohater interesującej nas powieści nie brał udziału, wpłynęła na jego anonimowość, oraz jak – w *Pierwszym człowieku* – wątki politycznej i społecznej anonimowości bohatera łączą się z wątkiem bezimiennego statusu uczestników wojny, gdzie człowiek pozbawiony tożsamości spotyka się z żołnierzem I wojny światowej, człowiek anonimowy w czasie wojny z człowiekiem anonimowym w czasie pokoju.
Moje wystąpienie miałoby, podkreślając interpretację zjawiska bezimienności, dokonaną przez Camusa, lokującą ją w kategoriach traumy, pokazać jak zmuszała ona bohatera książki do przezwyciężenia anonimowości zarówno uczestników wojny, jak i samego siebie, za pomocą działań zmierzających do odnalezienia prywatnych więzi.

13:40
mgr **Szymon Pietrzykowski** (Wydział Historyczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Grupa Bloomsbury wobec pierwszej wojny światowej
The Bloomsbury Group on World War One

Celem referatu jest charakterystyka stanowiska Grupy Bloombsbury (nazwa pochodząca od jednej z dzielnic Londynu, gdzie odbywały się zebrania) względem I wojny światowej. Grupę tę, funkcjonującą od początku XX w. do lat 70., z apogeum przypadającym na lata 1907-1930, skupiającą grono

wybitnych intelektualistów brytyjskich – artystów, publicystów, badaczy, cechowały nieformalność i eklektyzm. Jej członków łączyło podobne wykształcenie (studia w prestiżowych ośrodkach Trinty lub King's College w Cambridge) oraz wierność podstawowym założeniom światopoglądowym ukształtowanym m.in. przez pacyfizm, agnostycyzm, sceptycyzm, uważną lekturę dzieł, takich jak *Principia Ethica* (G.E Moore) i *Principia Mathematica* (Bertrand Russell), najlepiej oddanym w haśle G.E Moore'a: „życiowymi powinnościami człowieka powinny być miłość, twórczość, korzystanie z doświadczenia zmysłowego i dążenie do wiedzy". Wybuch I wojny światowej był pierwszym (i fundamentalnym) wydarzeniem geopolitycznym, które mieli okazję obserwować. Ugruntowało ich pacyfistyczne poglądy – twórcza refleksja nad przyczynami, przebiegiem i następstwami wojny stała się podstawą intelektualnej świetności grupy w latach międzywojennych. Członkowie Bloomsbury przyjęli stanowisko antywojenne, nierzadko argumentując je odmiennymi poglądami: izolacjonizmem, krytycznym patriotyzmem, internacjonalizmem inspirowanym ideami trockizmu bądź wilsonizmu. Z racji zajmowania znaczących stanowisk urzędniczych mieli oni dostęp do poufnych informacji i relacji żołnierzy wracających z frontu, przez co zyskali świadomość okrucieństwa wojny. W oparciu o relacje autobiograficzne przedstawiam opinie zarówno prominentnych, jak również mniej znanych członków oraz sympatyków Bloomsbury (Virginia Woolf i John Maynard Keynes – Clive Bell, Lytton Strachey, Leonard Woolf – Aldous Huxley, George Orwell, T.S Eliot). Umożliwi to ukazanie specyficznej, brytyjskiej perspektywy I wojny światowej, wciąż niedostatecznie znanej w Polsce.

Część trzecia: **Polityczno-kulturowe znaczenie I wojny światowej**

15:30
mgr **Beata Belica** (Instytut Politologii, Uniwersytet Gdański)

Znaczenie I wojny światowej i kolonializmu brytyjskiego dla rozwoju nacjonalizmów na Bliskim Wschodzie
The importance of the First World War and British colonialism for the development of nationalism in the Middle East

I wojna światowa zaowocowała trwałą obecnością wojsk brytyjskich w Palestynie. W 1917 r. wojska zajęły Gazę, Jaffę oraz Jerozolimę, zaś w 1918 r. dalsze strategiczne punkty i przejęli pełną kontrolę nad Palestyną.
Po wojnie pojawiły się kontrowersje co do przyszłości Palestyny. W trakcie wojny podpisano porozumienia, które miały kształtować powojenny ład na Bliskim Wschodzie (Sykes-Picot, 1916). Brytyjczycy składali obietnice stworzenia państwa arabskiego za udział w walkach po stronie brytyjskiej, szarifowi Mekki, Husseinowi.
Na mocy traktatu z Sèvres Brytyjczycy sprawowali władzę nad Palestyną, Transjordanią i Irakiem. Brytyjska administracja nie cieszyła się popularnością wśród Arabów. Pozytywny stosunek Wielkiej Brytanii do syjonizmu zaowocował wrzeniem w Palestynie, zwłaszcza w latach 30. XX w. Miało to implikacje dla dalszego rozwoju konfliktu.
Celem wystąpienia jest ukazanie, jak przeobrażenia terytorialne I wojny światowej wpłynęły na budzenie się świadomości narodowej wśród okupowanych społeczeństw, zwłaszcza Palestyny.

15:50

mgr **Patryk Bukowski** (Instytut Politologii, Uniwersytet Gdański)
Wpływ idei wielkonarodowych na kształtowanie się państw narodowych na Bałkanach na przełomie XIX i XX w. oraz ich dalsze konsekwencje
The influence of the ideas of the greater national states on the

formation of national states in the Balkans in the late nineteenth and early twentieth century and their further consequences

Referat rozpocznie się od wprowadzenia, w którym autor przybliży problematykę tematu oraz motywacje jego podjęcia. Następnie opisany zostanie istotny z perspektywy przyczyn I wojny światowej proces kształtowania się państw narodowych na Bałkanach, a także rolę, jaką odegrały w nim idee wielkonarodowe (koncepcje Wielkiej Serbii, Wielkiej Chorwacji, Wielkiej Albanii itd.). Autor opisze również czym idee te się charakteryzowały. Główną część wystąpienia zakończy podsumowanie konsekwencji realizacji idei wielkonarodowych. Referat zakończy podsumowanie zawartych w nim informacji.

Część czwarta: **Kultura na ziemiach polskich w trakcie I wojny światowej**

10:05
mgr **Monika Dobrzeniecka** (Instytut Nauk Historycznych, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

Obraz żołnierza w piosenkach legionowych oraz pieśniach wojskowych – pieśni żołnierskie jako źródło historyczne
The image of a soldier in the songs of Polish Legions and military anthems – the military songs as a historical source

Belle epouqe do tej pory uważana jest za okres niezwykły. Wynalazki techniczne, kultura- to zajmowało myśli ludzi owej epoki. I wojna światowa zmieniła jednak nie tylko społeczeństwo, ale również granice. Dla Polaków koniec belle epoque nie był tragiczny-dzięki wojnie Polska wróciła na mapy świata. My zajmiemy się piosenką żołnierską, jako odzwierciedleniem myśli ludzi tamtej epoki.
Pieśni wojskowe towarzyszyły żołnierzom w okopach, w obozach, w czasie internowania, ale i w chwilach pokoju.

Stanowiły i stanowią fantastyczne źródło poznania odczuć, marzeń i przeżyć żołnierzy. Dla naszych rozważań szczególnie ważne będą pieśni, które śpiewali legioniści idący walczyć o niepodległość Polski. Wiele z nich powstało jeszcze w czasie zaborów, a sam tekst był stopniowo uaktualniany - również po wojnie polsko-bolszewickiej. Pieśni te przetrwały w kręgach wojskowych i strzeleckich, aż po dziś dzień. Piosenki legionowe mają w sobie szczególny urok: jest tam wiara w wywalczenie wolności, jest fascynacja Wodzem- Józefem Piłsudskim, jest duma z przynależności do tej formacji i z uczestnictwa w ważnych dziejowych wydarzeniach, ale nie brak w nich też zadumy nad ciężkim losem żołnierza i powagą śmierci. Trzeba pamiętać, że wielu Legionistów należało do inteligencji, miało uzdolnienia artystyczne. Legiony Polskie stanowiły zalążek Wojska Polskiego, dlatego tradycja owych pieśni przetrwała w środowisku żołnierskim. Były one też ciągle udoskonalane, a także powstawały nowe.

Chociaż II Rzeczpospolita trwała jeszcze w czasie II wojny światowej, to jednak utwory z tego okresu powinny być rozpatrywane oddzielnie. Piosenki, które powstały już w czasie II wojny światowej odnosiły się do innych realiów, niż wcześniejsze utwory, chociaż były śpiewane na równi z nimi. Dlatego skupimy się w swoich rozważaniach jedynie na pieśniach legionowych i tych, które powstały w środowisku piłsudczyków już po zakończeniu działań na frontach I wojny światowej. Dla żołnierzy polskich walczących podczas I wojny światowej priorytetem było odzyskanie Niepodległości, przywrócenie Polski na mapy świata.

Rozpatrując pieśni żołnierskie skupimy się na dwóch płaszczyznach: na tym co literalnie możemy wyczytać z samego tekstu (nazwiska dowódców, wygrane lub przegrane bitwy, nastawienie społeczeństwa, status materialny i społeczny samych żołnierzy, zwyczaje wojskowe) oraz na tym, co możemy wywnioskować z samej konstrukcji tekstu (informacje na temat wykształcenia twórców, ich religijności, poczuciu humoru, aspiracjach). Utwory z racji środowiska, w którym powstały mówią jasno o wojnie. Obraz żołnierza, jaki się z nich wyłania

nie jest- przynajmniej w pierwotnej wersji- upiększony, gdyż zarówno twórca, jak i adresat należał do tego samego środowiska. Humor, język, dosadność z jednej strony, a z drugiej liryczność, zaduma, pewien patetyzm- to wszystko tworzy ciekawą mozaikę.
Przeglądając liczne pieśni legionowe i żołnierskie, które śpiewano w II Rzeczpospolitej, zajmiemy się tym, które zyskały największą popularność. Będą to przede wszystkim: „Marsz Pierwszej Brygady', „Pierwsza Kadrowa", „Szwoleżerowie", „Piechota", „Wojenko, wojenko", „O, mój rozmarynie", „Białe róże", „Marsz strzelców", „Jak szło wojsko", „Batalion zapłaci", „Rota piłsudczyków", „Ułani", „Jak to na wojence ładnie", „Pan Belina", „Pieśń o Wodzu miłym", „świat cały śpi spokojnie", „Rapsod o pułkowniku Lisie-Kuli", „Orlątko", a także rozliczne żurawiejki, czyli nasycone czarnym humorem dwuwiersze, śpiewane przez poszczególne pułki kawalerii.
Z uwagi na obszerność materiału i ograniczoną ilość czasu zaprezentowane zostaną jedynie fragmenty owych utworów. Celem referatu jest wskazanie mnogości treści, ukrytych pozornie w tekście piosenki i ukazanie utworów jako konkretnego źródła historycznego.

10:25
mgr **Ewelina Kuryłek** (Instytut Historii Sztuki, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)

Wystawy sztuki legionowej w prasie polskiej w okresie I wojny światowej. Recepcja, sądy, nadzieje
The exhibitions of Polish Legions' art during World War I. Receptions, judgments, expectations

Działalność zbrojna Legionów Polskich, a także ich sukcesy w bitwach pierwszej wojny światowej, wytworzyły wokół tej formacji szczególną atmosferę. Prasa informowała o wszelkich poczynaniach Legionów, wiadomości z frontu daleko wykraczały poza standardowe wojenne informacje, pełne były listów i wspomnień legionistów, a także ich bezpośrednich

relacji. Legiony stały się namiastką wolności, dawały powody do dumy, nadzieję, były także swoistym czynnikiem kulturotwórczym. Rozkwit pieśni, poezji i różnorakiej prozy – od dzienników, przez felietony, aż po zbiory opowiadań legionowych, a także sztuki legionowej, przyczynił się do zbudowania w narodzie wiary i poczucia siły. W swoim referacie chciałabym poruszyć legionowy wątek sztuki, a raczej wystaw sztuki legionowej w czasie pierwszej wojny światowej. Trzeba bowiem zaznaczyć, że prasa polska początku XX wieku, zarówno wydania codzienne, jak i inne – tygodniki, miesięczniki poświęcone kulturze i nie tylko, szeroko relacjonowała wszelkie wydarzenia kulturalne – wystawy, koncerty, wystąpienia. Nic dziwnego, w przededniu odzyskania niepodległości odbudowa narodowego dziedzictwa, które tłamsiły lata rozbiorowe, wydawała się szczególnie ważna. Wystawy sztuki legionowej odbywały się w Krakowie, Warszawie, Lublinie i nigdy nie uszły uwadze ówczesnej prasy, dlatego myślę, że rekonstrukcja poglądów i myśli płynących z recenzji tych wystaw (drukowanych m.in. w ,,Czasie", ,,Wiadomościach Polskich", ,,Ilustrowanym Kurierze Codziennym") może dać ciekawy obraz Legionów Polskich, a także odbiorców tej sztuki. Poświęcając się analizie tekstów wystawowych będę miała w pamięci ważne pozycje badaczy traktujące o kulturze legionowej (W. Wyganowskiej, W. Milewskiej, M. Zientary, J. Seniowa), postaram się zrelacjonować nastroje towarzyszące wystawom, oczekiwania odbiorców-krytyków, odbiór publiczności, która szczególną sympatią obdarzyła sztukę legionową.

10:45
mgr **Kamil Potrzuski** (Wydział Historyczny, Uniwersytet Warszawski)

Sport w Warszawie w okresie I wojny światowej
Sport in Warsaw during the First World War

Niemiecki historyk H. H. Hahn, postawił tezę, że w

zdominowanej przez koncert mocarstw Europie XIX w. tylko wojna europejska mogła być drogą do odzyskania niepodległości przez Polskę, a w niej mocarstwa rozbiorowe posunęłyby się do użycia polskiej karty. I rzeczywiście, od 1914 r. wszyscy trzej zaborcy godzili się na koncesje wobec Polaków. Ta polityka liberalizacji widoczna była również w sporcie.

Przed 1914 r. w Warszawie ruch sportowy traktowany był przez carski aparat administracyjny z podejrzliwością. Niechętnie zezwalano na rejestrację stowarzyszeń sportowych. Dopiero w 1905 r. zalegalizowano Tow. Gimn. „Sokół" (w Galicji od 1867 r). W 1907 r. zezwolono na powstanie Warsz. Koła Sport., organizującego turnieje sportowe. Zaczęły tworzyć się drużyny podwórkowe, zakładowe czy szkolne (wśród nich „Polonia"), nie przekształcając się jednak w zorganizowane kluby sportowe.

Wybuch I wojny światowej przyniósł zmianę postawy administracji rosyjskiej, zaczęła się ona przychylniej odnosić do klubów. Znamienna jest tu korespondencja pomiędzy młodzieżą związaną z Polonią, a władzami gubernialnymi w sprawie legalizacji klubu, prowadzona od jesieni 1914 r. Starania, choć nie zdążono ich sfinalizować, miały szanse powodzenia. Politykę liberalizacji po 5.08.1915 r. kontynuowali Niemcy. I tak w 1915r. powstanie ogłosiło ŻTS Makkabi, AZS, Korona i Polonia, kluby zostały zarejestrowane. Rozgrywano już oficjalnie turnieje piłkarskie i hokejowe.

W 1917 r. w Warszawie gościnnie grała piłkarska drużyna Komendy Legionów „Legia", Wydarzenie to było okazją do zamanifestowania ponadzaborowej solidarności narodowej, podobnie jak tournée Polonii do Lwowa i Krakowa latem 1918 r.

W latach wojny powstał w Warszawie drugi, obok stadionu Agrykoli, obiekt sportowy w Parku Skaryszewskim, wyposażony w boisko piłkarskie i bieżnię.

Stosunek Rosjan i Niemców do sportu warszawskiego zdradza, iż wywoływał on już duże społeczne emocje, a przez liberalny stosunek do niego starano się pozyskać przychylność Polaków.

Część piąta: **Religijność i ideologie w okresie I wojny**

światowej

11:45
mgr **Mateusz Hurysz** (Wydział Historyczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Benedykt XV wobec I wojny światowej. Z nieznanych kart działalności orędownika modlitwy, miłosierdzia i pokoju
Benedict XV on the First World War. From unknown cards of activities of spokresman of prayers, charity and peace

Gdy 28 lipca 1914 r. wybucha I wojna światowa, a 20 sierpnia umiera papież Pius X, jego następcą zostaje 3 września tego samego roku kard. Giacomo della Chiesa, który przyjął imię Benedykta XV. Jak przyszłość pokazała większość pontyfikatu przypadła temu papieżowi na czasy I wojny światowej, dlatego nazywany bywa „papieżem pontyfikatu wojny", a jeszcze częściej orędownikiem pokoju.
Stojąc na czele Kościoła katolickiego Benedykt XV czynił bardzo wiele zabiegów na rzecz jak najszybszego zakończenia wojny, a kiedy to nie okazywało się możliwe starał się nieść pomoc najbardziej poszkodowanym i ulżyć wszechobecnemu cierpieniu.
Prelegent podczas swojego wystąpienia skupi się na trzech podstawowych płaszczyznach, które wyznacza podjęta tematyka. Pierwsza - troska papieża o pomoc religijną i moralną dla cywilów, żołnierzy i jeńców wojennych (np. uwolnienie i wymiana internowanych cywilnych, zawieszenie broni na dzień Bożego Narodzenia, inicjatywy w sprawie korespondencji listownej z krajami zajętymi, zawieszenie broni w celu pochowania zmarłych na polach bitwy, wstawiennictwa o darowanie kar śmierci dla cywilów). Druga – wszechstronna dobroczynność papieska (zapomogi materialne dla narodów najbardziej potrzebujących w postaci żywności, odzieży, lekarstw oraz pieniędzy). Trzecia – działalność Benedykta XV w obronie prawd, w sprawie trwałego i sprawiedliwego pokoju (protest papieża przeciw różnym pogwałceniom prawa, w tym

hasło – „Narody nie umierają", wystąpienia papieża przeciw naruszeniu neutralności Belgii, przeciwko bombardowaniu miast i okolic bezbronnych, deportacjom, w sprawie odwetu, rekwizycji przedmiotów metalowych, w tym dzwonów; bezstronność papieska, starania pokojowe, krucjata modlitw pokojowych, odezwy pokojowe).
Papież Benedykt XV jest słabo znany w powszechnej świadomości Polaków. Nieco większe zainteresowanie jego osobą wzrosło w 2005 r., kiedy następca św. Jana Pawła II, przyjął imię Benedykta XVI. Był to stan chwilowy.
W setną rocznicę wybuchu I wojny światowej warto przyjrzeć się bliżej działalności Benedykta XV, tym bardziej, że autor wystąpienia celowo zawarł w swoim tytule frazę „z nieznanych kart...", bowiem oprze swoją prezentacją na źródłach watykańskich (Zbiory *Acta Apostolicae Sedis* 1914-1918, Zbiory *Archiwum Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej* 1914-1915, Zbiory *Archiwalne Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych*, *L'Osservatore Romano* 1915 i 1918, *La Civiltà Cattolica* 1918, *Corriere d'Italia* 1918).

12:05
mgr **Piotr Kuligowski** (Zakład Myśli i Kultury Politycznej, Wydział Historyczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Stąd do niepodległości. Polscy socjaliści wobec I wojny światowej
From here to the independence. Polish socialists on the First World War

Wystąpienie będzie dotyczyło stosunku polskich socjalistów do I wojny światowej zarówno przed jej wybuchem, jak i w trakcie trwania konfliktu zbrojnego.
Początek XX w. to czas, gdy w polskim ruchu socjalistycznym pogłębiało się pęknięcie na rewolucyjnych socjalistów - internacjonalistów i socjalistów - niepodległościowców. Ci pierwsi, skupieni w Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i

Litwy oraz PPS-Lewicy, I wojnę światową postrzegali jako konflikt imperialnych mocarstw, który musi się zakończyć rewolucją w Rosji oraz upadkiem reakcyjnych systemów monarchistycznych w Europie.
Socjaliści - niepodległościowcy natomiast, reprezentowani przede wszystkim przez PPS-Frakcję Rewolucyjną, PPS zaboru pruskiego oraz PPSD Galicji i Śląska Cieszyńskiego w I wojnie światowej upatrywali szansy na możliwość odzyskania przez Polskę niepodległości. Już w czasie rewolucji 1905 r. spodziewali się oni, że konflikt rosyjsko-japoński będzie preludium do wojny mocarstw europejskich. Zgodnie z przewidywaniami Józefa Piłsudskiego pierwsza faza wojny miała się zakończyć klęską Rosji, a druga jej faza – porażką państw centralnych. Co najmniej od 1912 r. socjaliści-niepodległościowcy stronili od animowania walk społecznych (strajków) i uczestnictwa w nich, oszczędzając siły na nadchodzący konflikt zbrojny.
Paradoksalnie, historia w części potwierdziła kalkulacje obu odłamów polskiego ruchu socjalistycznego.
Referat będzie oparty o teksty źródłowe (źródła prasowe, pamiętnikarskie, wystąpienia parlamentarne) oraz opracowania monograficzne.

WYDARZENIA TOWARZYSZĄCE

czwartek, 16 października 2014

17:30
Oprowadzanie po Zamku Cesarskim przez mgra Janusza Pazdera, konsultanta ds. konserwatorskich CK Zamek

piątek, 17 października 2014

14:30
Wizyta na wystawie "I wojna światowa w 3D" w Fotoplastykonie Poznańskim (Galeria Miejska "Arsenał", Stary Rynek 6)

15:15
Wizyta na wystawie ""Obcy mundur – dola taka…": w 100-lecie wybuchu I wojny światowej. Polacy z zaboru pruskiego w armii niemieckiej 1914-1918" (Wielkopolskie Muzeum Wojskowe, Stary Rynek 9)

Ogólnopolska Doktorancka Konferencja Naukowa

„*Koniec belle époque w błotnistych okopach.* W stulecie wybuchu I wojny światowej 1914-2014"

Harmonogram konferencji

czwartek, 16 października 2014

10:00 - Otwarcie Konferencji
10:15 - Wystąpienie gościa honorowego prof. dr hab. Lecha Trzeciakowskiego (*Nasza poznańska la belle époque*)
10:45 - Wystąpienie gościa specjalnego mgra Janusza Pazdera (*Zamek Cesarski w latach I wojny światowej*)

Część pierwsza: **Życie codzienne w trakcie I wojny światowej**
11:15 - mgr Alina Kucharska (*"Rodzinom, których żywicieli zaciągnięto na wojnę..." - społeczne formy pomocy rodzinom walczących na frontach Wielkiej Wojny żołnierzy w świetle prasy poznańskiej*)
11:35 - mgr Łukasz Faszcza (*Małe Ofiary Wielkiej Wojny. Dzieci Królestwa Polskiego na tle dziejowego konfliktu*)
11:55 - mgr Marcin Markowski (*Szata graficzna pieniędzy papierowych emitowanych na terenach okupowanych przez wojska niemieckie podczas I wojny światowej*)

Część druga: **Literacki obraz Wielkiej Wojny**
13:00 - mgr Aleksandra Kiełczykowska (*Sanatorium w cieniu Wielkiej Wojny. „Choucas" Zofii Nałkowskiej*)
13:20 - mgr Joanna Roś (*I wojna światowa a trauma anonimowości - „przypomnienie" „Pierwszego człowieka" Alberta Camusa*)
13:40 - mgr Szymon Pietrzykowski (*Grupa Bloomsbury wobec pierwszej wojny światowej*)

Część trzecia: **Polityczno-kulturowe znaczenie I wojny światowej**
15:30 - mgr Beata Belica (*Znaczenie I wony światowej i kolonializmu brytyjskiego dla rozwoju nacjonalizmów na Bliskim Wschodzie*)
15:50 - mgr Patryk Bukowski (*Wpływe idei wielkonarodowych na kształtowanie się państw narodowych na Bałkanach na przełomie XIX i XX wieku oraz ich dalsze konsekwencje*)

16:15 - Wystąpienie gościa - prof. UAM dr hab. Aleksandry Kosickiej-Pajewskiej, Prezes Fundacji im. Janusza Pajewskiego
17:30 - Oprowadzanie po Zamku Cesarskim przez mgra Janusza Pazdera, konsultanta ds. konserwatorskich Zamku

piątek, 17 października 2014

10:00 - Otwarcie drugiego dnia Konferencji

Część czwarta: **Kultura na ziemiach polskich w trakcie I wojny światowej**
10:05 - mgr Monika Dobrzeniecka (*Obraz żołnierza w piosenkach legionowych oraz pieśniach wojskowych - pieśni żołnierskie jako źródło historyczne*)
10:25 - mgr Ewelina Kuryłek (*Wystawy sztuki legionowej w prasie polskiej w okresie I wojny światowej. Recepcja, sądy, nadzieje*)
10:45 - mgr Kamil Potrzuski (*Sport w Warszawie podczas okupacj niemieckiej 1915-1918*)

Część piąta: **Religijność i ideologie w okresie I wojny światowej**
11:45 - mgr Mateusz Hurysz (*Benedykt XV wobec I wojny światowej. Z nieznanych kart działalności orędownika modlitwy, miłosierdzia i pokoju*)
12:05 - mgr Piotr Kuligowski (*Stąd do niepodległości. Polscy socjaliści wobec I wojny światowej*)

13:00 - Wystąpienie konsula honorowego Rep. Francuskiej prof. dr hab. Tomasza Schramma
13:30 - Zamknięcie Konferencji

14:30 - Wizyta na wystawie „I wojna światowa w 3D" w Fotoplastykonie Poznańskim (Galeria Miejska Arsenał, Stary Rynek 6)
15:15 - Wizyta na wystawie „Obcy mundur - dola taka...": w 100-lecie wybuchu I wojny światowej. Polacy z zaboru pruskiego w armii niemieckiej 1914-1918" (Wielkopolskie Muzeum Wojskowe, Stary Rynek 9)

Serdecznie zapraszamy do CK Zamek (Sala pod Zegarem) na konferencję!

Patroni Konferencji

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Organizatorzy

Komitet Organizacyjny Konferencji

Instytut Historii UAM

Centrum Kultury Zamek